

بررسی میزان تمایل روستاییان به تشکیل تعاونی گیاهان دارویی جهت کارآفرینی در منطقه هزار جریب بهشهر

محمد رضا طاطیان^۱، رضا تمر تاش^۲ و جابر قربانعلی نژاد^۳

۱ و ۳- استادیار و دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری

۲- استادیار، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری (نویسنده مسوول: reza_tamartash@yahoo.com)

تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۰/۲۴

تاریخ دریافت: ۹۲/۱۰/۲۸

چکیده

شرکت تعاونی سازمانی اقتصادی- اجتماعی است که از تجمع افراد به منظور ایجاد اشتغال در زمینه خاصی برای رسیدن به اهداف مشترک اعضا بوجود آمده است. این سازمان بهره‌کشی از فرد را طرد می‌کند و هدف اصلی آن کارآفرینی، جمع ارزش‌های انسانی و اخلاقی با هدف‌های اقتصادی است. در زمینه گیاهان دارویی در منطقه هزار جریب شهرستان بهشهر در سطح تقریباً ۱۰ هکتار و به‌طور آزمایشی کار آغاز شده است که جهت توسعه آن نیاز به حمایت بیشتری از سوی نهادهای ذیربط احساس می‌گردد. مطالعه حاضر به منظور سنجش زمینه تشکیل شرکت تعاونی گیاهان دارویی در شهرستان بهشهر (بخش یانه سر) جهت کارآفرینی و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید صورت گرفته است. از میان ۳۳ روستای بخش یانه سر تعداد ۱۰ روستا به روش تصادفی (به کمک جدول اعداد تصادفی) انتخاب گردیدند و در هر روستا از لیست مالکین اراضی، ۵ نفر به روش تصادفی برای تکمیل پرسش‌نامه‌ها انتخاب شدند. سطح سنجش این مطالعه مقیاس اسمی بوده و از آزمون همبستگی گودمن در بررسی متغیرها استفاده شده است. نتایج نشان داد که تمایل افراد به عضویت در شرکت‌های تعاونی با شغل اصلی افراد، مشکلات تولید، میزان رضایت‌مندی و آشنایی افراد مورد مطالعه با وظایف شرکت تعاونی، رابطه معنی‌دار نداشته و با سن کشاورزان، میزان تحصیلات افراد، مالکیت اراضی زراعی، نوع محصول زراعی تولیدی، سابقه تولید گیاهان دارویی، سابقه عضویت در شرکت‌های تعاونی موجود رابطه معنی‌دار دارد. همچنین، کشاورزان به دلایلی از جمله عدم آشنایی با انواع گیاهان دارویی قابل کشت، طریقه تولید آنها و عدم اطمینان و رضایت از درآمد مناسب حاصل از تولید و فروش این گیاهان تمایلی برای کشت این گیاهان نشان نمی‌دهند.

واژه‌های کلیدی: تمایل به تشکیل تعاونی، کارآفرینی، گیاهان دارویی، هزار جریب بهشهر

مقدمه

بهره‌کشی از فرد را طرد می‌کند و هدف اصلی آن کارآفرینی، جمع ارزش‌های انسانی و اخلاقی با هدف‌های اقتصادی است (۱۹). میلز (۱۵) به نقل از ائتلاف بین‌المللی تعاونی‌ها،

تعاون در مفهوم خاص خود نوعی همکاری و مشارکت افراد برای ایجاد یک سازمان اقتصادی با قبول اصولی است که سوداگری و

سرمایه اجتماعی در تعاون نمود پیدا می‌کند (۲۵،۱۱).

از آنجا که مطالعه‌ی کارآفرینی بوسیله شرکت‌های تعاونی حیطه‌ی گسترده‌ای از رشته‌های مدیریت، اقتصاد، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی را در بر می‌گیرد، بنابراین، دارای ماهیت میان رشته‌ای است (۱۵). روانشناسان به همین دلیل به کمک دانش اقتصاد می‌آیند و تلاش آنها در سه دهه‌ی ۵۰ تا ۷۰ معطوف به تعیین ویژگی‌های روان‌شناختی مشترک کارآفرین‌ها می‌شود تا بتوانند افرادی را بشناسند که نشانی‌ها را شدنی کنند. بر اساس نگرش روان‌شناختی، ویژگی‌های شخصی و معینی افراد را مستعد کار آفرینی می‌کند، اما آیا تنها ویژگی‌های فردی است که باعث موفقیت فرد می‌شود؟ تأکید بر ویژگی‌های فردی کارآفرینان منجر به تکوین نگرشی شد که بعدها به رویکرد شخصیتی یا ویژگی‌ها شهرت می‌یابد (۱). به نقل از آنیوو و جونز (۲۲)، محو شدن ارزش‌های تعاون (از قبیل احساس مسئولیت، اعتماد) به دلیل کاهش نقش سرمایه اجتماعی در جامعه می‌باشد. فافچامپ و مینتن (۱۲) نیز به این نتیجه رسیدند که شبکه سرمایه اجتماعی، کشاورزان را قادر می‌سازد با همدیگر به شیوه تعاونی رفتار کنند. بین انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی نوعی تعامل وجود دارد، زیرا یکی از پیش شرط‌های مشارکت، وجود ظرفیت‌های متقابل برای ارتباط و تعامل داشتن با دیگران است. مشارکت اجتماعی کنشی است که در فضای اجتماعی شکل می‌گیرد و به نسبت نوع انسجام

تعاونی را اجتماع مستقل افرادی که داوطلبانه گرد هم آمده‌اند تا به وسیله مالکیت مشترک و کنترل دموکراتیک شرکت، نیازها و خواسته‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود را برآورده سازند، تعریف کرده است. اصطلاح کارآفرینی برخاسته از فرهنگ فرانسوی است که با واژه‌ی کارآفرینی معادل‌سازی شده است. این واژه تعهد نسبت به انجام کاری را می‌رساند و بنابراین کارآفرین کسی است که تعهد می‌کند تا سازماندهی و مدیریت کسب کار جدیدی را که توأم با ریسک است، بپذیرد (۱). هدف کارآفرین، خدمت به جامعه و مخصوصاً اعضاست که مالکیت اعضا، منفعت اعضا و کنترل بوسیله اعضا را در بر دارد (۱۹).

پتساف (۲۳) تفاوت تعاونی‌ها با سایر انواع شرکت‌ها را در بُعد اجتماعی تعاونی‌ها و ارتقا و پیشبرد فعالانه ارزش‌های اجتماعی می‌داند. فرهنگ تعاون مجموعه آداب و رسوم، سنت‌ها و روش‌هایی است که از گذشته در جامعه ما وجود داشته و مبین روح همکاری و مشارکت همگانی در کارهاست (۲۱).

اقتصاددانان تا مقطعی از زمان بر این عقیده بودند که رشد و توسعه جوامع به سرمایه فیزیکی بستگی دارد ولی از دهه ۱۹۷۰ سرمایه اجتماعی به‌عنوان عامل مهمی در توسعه جوامع مورد توجه قرار گرفت، لذا صاحب نظران مسایل اجتماعی- اقتصادی، سرمایه اجتماعی را شبکه نامرئی رسمی و غیررسمی از روابط متقابل بین انسان‌ها در جامعه می‌دانند و معتقدند که زیباترین جلوه

اجتماعی، میزان مشارکت و گرایش به آن متفاوت خواهد بود (۱۶).

مطالعات مختلف حاکی است که در حال حاضر نیز نظام تعاون در کشاورزی از برجسته‌ترین نظام‌های بهره‌برداری است. این موضوع با نتایج مطالعات جهانی در زمینه نظام‌های بهره‌برداری تطابق دارد. تعاونی تولید کشاورزی نوعی نظام بهره‌برداری مبتنی بر تعاون و تولید کار است که بهره‌برداران با کشت یکپارچه و با حفظ مالکیت فردی به تولید و زراعت جمعی می‌پردازند (۴).

بر اساس اطلاعات موجود وزارت کشاورزی در حال حاضر حدود ۱۰۴۶ واحد تعاونی تولید کار و محصولات کشاورزی در کشور فعالیت دارند. این تعاونی‌ها در مجموع تعداد ۴۹۶۳ روستا را تحت پوشش قرار می‌دهند و تعداد اعضای آنها ۲۷۸۳۶۲ نفر است. تحقیقی با هدف بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولید زراعی در آذربایجان شرقی انجام شده است. یافته‌های این تحقیق نشان داد که بین متغیرهای همسویی هیئت مدیره، حس مسئولیت‌پذیری، ضعف مدیریت، رابطه با سازمان‌ها، ضعف بنیه مالی، بازار فروش، تخصص هیئت مدیره و سواد و مدرک تحصیلی آنان و نظارت مسئولان، با موفقیت شرکت‌های مورد بررسی رابطه وجود دارد (۳۱). عوامل مرتبط با موفقیت تعاونی حاکی از این است که ویژگی‌های فیزیکی فروشگاه‌ها، تنوع کالاها و میزان ارائه آنها در فروشگاه، قیمت اجناس از نظر اقتصادی و سازماندهی نیروی انسانی شاغل در فروشگاه بر نحوه عملکرد تعاونی مصرف سپه تأثیر می‌گذارند (۲۶).

نبود انسجام درونی تعاونی، ضعف مشارکت اجتماعی اعضای تعاونی، عدم همکاری سازمان ذیربط و ضعف نگرش‌های اعضا مهم‌ترین عوامل مؤثر بر عدم موفقیت تعاونی‌ها معرفی شده‌اند (۱۷). سازمان‌های اجتماعی روستایی (نظیر تعاونی‌های روستایی) پدیده‌هایی کاملاً پویا هستند و در راستای تحولات روستایی تغییر می‌کنند به طوری که نوعی کنترل خاص را در روستاها اعمال می‌نمایند و در این جریان همگام با تغییرات اجتماعی، در ساختارهای آنها نیز تحول صورت می‌گیرد (۱۴). اهمیت شرکت‌های تعاونی، به عنوان ابزار توسعه، از این رو درخور توجه است که نهضت تعاونی به صورت جامع نه تنها با ایجاد اشتغال در بهبود اوضاع اقتصادی کشورهای رو به رشد مؤثر است، بلکه در وضعیت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی این کشورها سنگ بنایی هستند که پراکندگی را به جمعیت و همکاری را به رقابت سالم تبدیل می‌کنند (۶).

کرمی و رضایی مقدم (۱۳) معتقدند که در صورتی تعاونی‌ها می‌توانند به ابزار مؤثری در فرآیند توسعه روستایی تبدیل شوند که به‌عنوان بخش ضروری سیاست‌های توسعه روستایی و مرتبط با برنامه‌های ملی در نظر گرفته شوند. از این رو، با توجه به نقش مهم شرکت‌های تعاونی در فرآیند توسعه کشورهای مختلف و تولید شغل و همچنین تأکید قانون اساسی ایران و توجهی که در برنامه‌های توسعه اقتصادی- اجتماعی بر تعاون شده است (۲)، لازم است که سیاست‌گذاران و مجریان توسعه کشور توجه بیشتری نسبت به گذشته، به چنین تشکلهایی داشته باشند.

معیشت روستاییان بخش یانه سر و نیز گلوگاه می‌باشد، ولی از مجموع ۲۱۴۴۸ هکتار از اراضی زراعی بخش یانه سر (شهرستان بهشهر)، تنها سطح محدودی (حدود ۱۰ هکتار) به کشت گیاه دارویی گل گاوزبان اختصاص دارد (۲۴). البته در شهرستان بهشهر در مقایسه با شهرهایی از جمله نوشهر و تنکابن، کشت گیاهان دارویی از رونق قابل ملاحظه برخوردار نبوده و بایستی با همت افراد و تشکیل یک شرکت تعاونی و نیز تأمین نهاده‌های زراعی لازم به همراه فعالیت‌های آموزشی و ترویجی به تولید گیاهان دارویی در این شهرستان که از اراضی مستعد قابل ملاحظه‌ای خصوصاً در بخش یانه‌سر برخوردار است، همت گماشت تا این امر سبب کارآفرینی و تقویت اقتصاد منطقه گردد. تحقیق حاضر به منظور سنجش زمینه تشکیل شرکت تعاونی گیاهان دارویی در شهرستان بهشهر جهت دستیابی به اهداف فوق صورت گرفته است. معیارهای مورد سنجش در این تحقیق به شرح زیر است:

الف) میزان انگیزه و تمایل کشاورزان به تشکیل شرکت تعاونی مختص تولیدکنندگان گیاهان دارویی؛ ب) نظرات زارعین منطقه در مورد نقش شرکت تعاونی در حل مشکلات تولید؛ ج) نظرات زارعین منطقه در مورد تشریح مساعی فعال در روند اجرای تشکیل شرکت تعاونی؛ د) روش‌های فعلی تولید و عرضه گیاهان دارویی در منطقه؛ ه) بررسی نقش شرکت تعاونی‌های موجود در بهبود وضعیت معیشتی کشاورزان؛ و) بررسی تمایل کشاورزان به تولیدات گیاهان دارویی.

در عرصه حفاظت از منابع طبیعی نیز تعاونی‌های آبخیزداری محلی برای مشارکت افراد روستایی در راستای تصمیم‌گیری‌های مؤثر و اجرای برنامه‌ها برای جلوگیری از تخریب منابع طبیعی و همچنین مدیریت بهینه آنها می‌باشند (۳۰). منطق ظهور و تشکیل شرکت‌های تعاونی تولید، تحقق فعالیت‌ها و اهداف نهضت تعاون تصور شده است. در کل، شرکت‌های تعاونی تولید با در نظر گرفتن تمام جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی روستا مسیری را مشخص می‌کنند که بیشترین سود و درآمد را برای آنها به ارمغان داشته باشد (۱۴). در واقع، هدف از تشکیل این شرکت‌ها جذب نیروی انسانی و کارآفرینی جهت یکپارچه‌سازی اراضی، حداکثر بهره‌برداری از منابع آب و خاک، ترویج شیوه‌های نوین کشت و کار و استفاده صحیح از ماشین‌های کشاورزی، احیای اراضی بایر، رهاشده و موات، تبدیل فراورده‌های کشاورزی و در نهایت افزایش تولید و درآمد کشاورزان و روستاییان و رشد اقتصادی کشور بوده است (۲۰)، تا بدین وسیله هر نوع کالای تولیدی بر اساس قیمت متعادل به گونه‌ای به بازار عرضه شود که از هر نوع انحصار، تمرکز، ثروت‌اندوزی و کارفرمای مطلق شدن دولت جلوگیری شود. در کل، شرکت‌های تعاونی تولید پیشرفته‌ترین مرحله تعاون و در حد اعلا خود، هرگونه تولید کشاورزی را شامل می‌شوند و در نهایت در توسعه پایدار روستایی نقش به‌سزایی ایفا می‌کنند (۱۸).

زراعت گیاهان مختلف از جمله گیاهان دارویی یکی از مهم‌ترین منابع درآمد و

مواد و روش‌ها

منطقه هزار جریب (بخش یانه سر از نظر تقسیمات اداری شهرستان بهشهر) در جنوب شهرستان بهشهر و در ناحیه کوهستانی واقع شده است. این بخش بین ۳۶ درجه و ۲۸ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۴۰ دقیقه عرض شمالی و ۵۳ درجه و ۴۱ دقیقه تا ۵۴ درجه و ۹ دقیقه طول شرقی قرار گرفته، مساحت کل آن ۷۶۳۱۲ کیلومتر مربع بوده و در منتهی‌الیه جنوب شرقی استان مازندران، محل اتصال استان‌های مازندران، گلستان و سمنان در ناحیه کوهستانی البرز قرار گرفته است همچنین، محدوده ارتفاعی این منطقه از ۱۰۵۰ تا ۲۷۰۰ متر بوده و غالب روستاهای آن بین ۱۳۰۰ تا ۱۵۰۰ متر ارتفاع دارند. متوسط بارندگی منطقه بر اساس آمار ایستگاه سفیدچاه که در مرکز این ناحیه قرار دارد ۳۸۶ میلی‌متر و متوسط دمای آن ۱۲/۲ درجه سانتی‌گراد می‌باشد. مرداد ماه با ۲۷/۶ درجه سانتی‌گراد گرمترین ماه سال و بهمن ماه با ۴/۵- درجه سانتی‌گراد می‌باشد (۲۸). از نظر طبقه‌بندی اقلیمی کوپن^۱ جزء مناطق سرد و کوهستانی با زمستان سرد و تابستان گرم و بلند و بارندگی در تمام فصول سال می‌باشد. خاک منطقه در نقاط مرتفع و قله کوه‌ها عمدتاً عمیق تا نیمه عمیق بوده، بافت آن سنگین و دارای تکامل پروفیلی است و در مناطق تپه ماهوری عمدتاً از نوع سبک و نسبتاً سبک و با تکامل پروفیلی است. از نظر پوشش گیاهی در نقاط جنگلی از جوامع بلوط، ممرز، انجیلی، راش، توسکا و جوامع درختچه‌ای ازگیل، ولیک، زالزالک، سیاه تلو و ... تشکیل

یافته است. در نواحی مرتعی عمدتاً گونه‌های گون، اسپرس، آویشن، چوبک، کلاه‌میرحسن و سایر گونه‌های بوته‌ای و علفی دیده می‌شوند. همچنین کشت‌های دیم شامل گندم، جو، یونجه، شبدر و ... و کشت‌های آبی (عمدتاً برنج) نیز در بخش‌هایی از منطقه وجود دارد (۲۴).

در تحقیق حاضر تعیین حجم نمونه بر اساس روش آماری بوده است. از آنجا که برای محاسبه تعداد نمونه به این روش نیاز به پیش برآورد واریانس (d^2) بوده که بر اساس درصد تمایل افراد به عضویت در شرکت تعاونی مقدار آن تعیین گردید. لذا تعداد، ۱۰ نمونه در هر روستا و در مجموع ۵۰ نمونه به‌عنوان نمونه مقدماتی در سطح ۵ روستا برداشت گردید. انتخاب این روستاها به دلیل فعالیت بیشتر ساکنین آنها در بخش کشاورزی و قابلیت دسترسی به آنها در منطقه بوده است که امکان تکمیل اولیه پرسشنامه را در زمان تحقیق فراهم نمود. سپس با استفاده فرمول کوکران تعداد نمونه مشخص گردید:

$$N = \frac{N(t.s)^2}{Nd^2 + (t.s)^2}$$

که بر اساس این فرمول، حجم نمونه ۴۷ نفر محاسبه گردید که به‌منظور افزایش حدود اطمینان این مقدار به ۵۰ نفر افزایش یافت. از میان ۳۳ روستای بخش یانه‌سر، به دلیل یکسان بودن شرایط جغرافیایی، اقلیمی و کشاورزی و با توجه به قابل پذیرش بودن داده‌های حاصل از یک سوم جامعه روستایی موجود نسبت به کل روستاها، تعداد ۱۰ روستا به روش تصادفی (به کمک جدول اعداد

تعاونی‌ها، آشنایی با وظایف شرکت تعاونی و میزان رضایت‌مندی از عضویت در شرکت تعاونی‌های موجود است. لازم به ذکر است که در هر یک از متغیرهای مستقل، طبقات مختلفی با توجه به ماهیت متغیر (جدول ۱) تعریف شده و بر اساس درصد فراوانی افراد پرسش‌شونده، داده‌های مورد نیاز در تحلیل آماری به دست آمده است. انتخاب طبقات با توجه به دامنه تغییرات متغیرهای مستقل (اختلاف بزرگترین و کوچکترین مقدار) و توزیع فراوانی افراد پرسش‌شونده به روش تجربی تعیین گردید (۲۷). به‌منظور دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده و آزمون فرضیات از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. سطح سنجش این مطالعه مقیاس اسمی بوده و از آزمون همبستگی گودمن^۱ در بررسی متغیرها استفاده شده است. اطلاعات حاصل از داده‌ها به کمک نرم‌افزار Excel، گروه‌بندی شده و اطلاعات پایه آماری استخراج گردید و تجزیه و تحلیل نظرات مثبت و منفی توسط نرم‌افزار SPSS انجام شد. در نهایت، نتیجه‌گیری نهایی و تشریح و تبیین دقیق‌تر اطلاعات بر اساس واقعیت‌های جامعه آماری استخراج گردید.

نتایج و بحث

الف) یافته‌های توصیفی

نظر به اطلاعات حاصل از پرسشنامه‌ها، در مورد طبقات دارای خصوصیات کیفی، ۶۸ درصد از افراد مورد مطالعه (اغلب آنها) به کشت محصولات زراعی اشتغال داشته و در

تصادفی) عبارت از: ارزت، اندرات، پسته نو، سرخ‌گریوه، یانه‌سر، عبدالهی، پابند، بادله دره، لند و کلیا انتخاب گردیدند و در هر روستا (با توجه به برابر بودن جمعیت زارعین ساکن) از لیست مالکین اراضی، ۵ نفر به روش تصادفی برای تکمیل پرسش‌نامه‌ها انتخاب شدند. لازم به ذکر است از کل جمعیت این بخش، جمعیت شاغل در بخش کشاورزی (تعداد ۲۱۰ سرپرست خانوار دائم منطقه) به‌عنوان جامعه آماری تحقیق حاضر انتخاب گردید.

در این پژوهش از روش‌های مختلفی جهت گردآوری اطلاعات استفاده شده است. از جمله مروری بر مطالعات پذیرفته در کشور شامل جستجوی رایانه‌ای و تحقیق کتابخانه‌ای، مشاهده منطقه مورد مطالعه، مصاحبه با زارعین، کارشناسان و مدیران. به همین جهت سؤالات مربوط به عوامل فرهنگی، اجتماعی، ترویجی و اقتصادی که به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز جهت آزمون فرضیات در نظر گرفته شده، طراحی گردیدند. در تحقیق حاضر، دو متغیر وجود دارد: متغیر وابسته این تحقیق، تمایل تولیدکنندگان گیاهان دارویی به عضویت در شرکت تعاونی می‌باشد که درصد فراوانی افراد در هر یک از طبقات مورد نظر در محاسبات آماری اعمال شده است. متغیرهای مستقل نیز شامل سن فرد، شغل اصلی، میزان تحصیلات، میزان زمین زراعی در تملیک، سابقه تولید گیاهان دارویی، انواع گیاهان دارویی تولیدی، عمده محصولات زراعی جاری، مشکل اصلی تولید، آشنایی با نکات فنی تولید، سابقه شرکت در شرکت

1- Goodman's Correlation Test

پرسش‌شوندگان) که این امر نشانگر فعالیت اندک شرکت تعاونی‌ها در سطح منطقه می‌باشد (جدول ۱).

در ارتباط با طبقات دارای خصوصیات کمی، ۳۴ درصد از افراد بین ۳۰-۳۹ سال سن دارند و ۵۴ درصد (غالب آنها) با ۳۰-۵۰ سال سن میانسال می‌باشند و ۲۰ درصد افراد جوان هستند. از لحاظ درصد تملک زمین زراعی، ۵۸ درصد ساکنین منطقه مورد مطالعه بین ۲۰۰۰-۴۰۰۰ متر مربع زمین در اختیار داشته و ۲۲ درصد آنها مساحت اندکی زمین (حداکثر ۱۰۰۰ متر مربع) داشته و در واقع کشاورزی شغل اصلی آنها نمی‌باشد. افراد مورد مطالعه همگی عضو حداقل یک شرکت تعاونی موجود در منطقه بوده و ۳۴ درصد آنها بین ۱-۵ سال سابقه عضویت دارند و فقط ۱۴ درصد افراد بیش از ۲۰ سال سابقه عضویت دارند. ضمن اینکه همه افراد مورد مطالعه اعلام داشتند تاکنون تجربه‌ای در زمینه کشت گیاهان دارویی نداشتند (جدول ۲).

۲۴ درصد باقیمانده نیز شغل فرعی به همراه دامداری می‌باشد. کشت غلات (گندم و جو) شغل اصلی ۵۰ درصد از افراد مورد مطالعه بوده و ۳۴ درصد نیز عمدتاً حبوبات (عدس و سویا و ...) تولید می‌کنند. ۵۸ درصد از افراد مورد مطالعه اطلاعات متوسطی از ساختار، عملکرد و وظایف یک شرکت تعاونی تولیدی در بخش تولید گیاهان دارویی داشته و همچنین ۳۴ درصد از افراد از طریق برنامه‌های تلویزیونی و ۶۴ درصد از طریق رسانه‌های شنیداری و دیداری با وظایف و عملکرد شرکت تعاونی‌های تولیدی آشنا شدند. ۵۰ درصد از افراد مورد مطالعه، عضویت خود در شرکت‌های تعاونی را به‌طور قطع گزارش ندادند در حالی که ۸۴ درصد از افراد مورد مطالعه اعلام نمودند که در صورت ایجاد شرکت‌های تعاونی در آن عضویت به عمل می‌آورند. اغلب افراد مورد مطالعه رضایت‌مندی خیلی کم تا متوسطی نسبت به عملکرد شرکت تعاونی‌های موجود در منطقه خود را دارند (با توجه به درصد فراوانی طبقات بر اساس نظر

جدول ۱- نتایج مربوط به یافته‌های توصیفی (طبقات کیفی) در جامعه آماری مورد مطالعه

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	طبقات	یافته‌های توصیفی
۶	۶	۳	دامداری	شغل اصلی افراد
۷۴	۶۸	۳۴	کشاورزی	
۹۸	۲۴	۱۲	کشاورزی و دامداری	
۱۰۰	۲	۱	مشاغل دولتی	
-	-	-	بیکار	
-	۱۰۰	۵۰	جمع	
۵۰	۵۰	۲۵	غلات	عمده محصول زراعی در سال جاری
۸۴	۳۴	۱۷	حبوبات	
۸۶	۲	۱	سبزیجات	
۹۴	۸	۴	گیاهان دارویی	
۱۰۰	۶	۳	بلا استفاده	
-	۱۰۰	۵۰	جمع	
۵۶	۵۶	۲۸	تهیه بذر مرغوب	مشکل اصلی تولید گیاهان دارویی
۸۶	۳۰	۱۵	تهیه نهاده کشاورزی	
۱۰۰	۱۴	۷	فروش محصولات	
-	۱۰۰	۵۰	جمع	
-	-	-	زیاد- خیلی زیاد	آشنایی به کاشت گیاهان دارویی
۱۰	۱۰	۵	تا حدودی	
۱۸	۸	۴	کم	
۱۰۰	۸۲	۴۱	خیلی کم	
-	۱۰۰	۵۰	جمع	
۲۶	۱۸	۱۳	کلاس آموزشی	طریقه آشنایی با شرکت تعاونی‌ها
۵۰	۲۴	۱۲	برنامه‌های رادیویی	
۸۴	۳۴	۱۷	برنامه تلویزیونی	
۹۰	۶	۳	نشریات	
۱۰۰	۱۰	۵	شوراهای اسلامی محل	
-	۱۰۰	۵۰	جمع	
-	-	-	خیلی زیاد	میزان رضایت‌مندی از عضویت در شرکت تعاونی
۶	۶	۳	زیاد	
۵۴	۴۸	۲۴	تا حدودی	
۹۰	۳۶	۱۸	کم	
۱۰۰	۱۰	۵	خیلی کم	
-	۱۰۰	۵۰	جمع	
۳۶	۳۶	۱۸	بی سواد	میزان تحصیلات
۹۴	۵۸	۲۹	ابتدایی	
۹۴	-	-	راهنمایی	
۱۰۰	۶	۳	دبیرستان	
-	-	-	تحصیلات دانشگاهی	
-	۱۰۰	۵۰	جمع	
۲۸	۱۸	۹	خیلی زیاد	میزان تمایل به عضویت در شرکت تعاونی
۳۴	۱۶	۸	زیاد	
۸۴	۵۰	۲۵	متوسط	
۱۰۰	۱۶	۸	کم	
-	-	-	خیلی کم	
-	۱۰۰	۵۰	جمع	

جدول ۲- نتایج مربوط به یافته‌های توصیفی (طبقات کمی) در جامعه آماری مورد مطالعه

یافته‌های توصیفی	طبقات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
سن زارعین	>۲۰ سال	۴	۸	۸
	۲۱-۳۰ سال	۱۶	۳۲	۴۰
	۳۱-۴۰ سال	۱۷	۳۴	۷۴
	۴۱-۵۰ سال	۱۰	۲۰	۹۴
	<۵۰ سال	۳	۶	۱۰۰
	جمع	۵۰	۱۰۰	-
مساحت زمین زراعی	>۱۰۰۰ متر مربع	۱۱	۲۲	۲۲
	۱۰۰۱-۲۰۰۰	۷	۱۴	۳۶
	۲۰۰۱-۴۰۰۰	۲۹	۵۸	۹۴
	۴۰۰۱-۱۰۰۰۰	۳	۶	۱۰۰
	<۱۰۰۰۰	-	-	-
	جمع	۵۰	۱۰۰	-
سابقه عضویت در شرکت‌های تعاونی موجود	<۱ سال	۳	۶	۶
	۱-۵ سال	۱۷	۳۴	۴۰
	۶-۱۰ سال	۱۰	۲۰	۶۰
	۱۱-۲۰ سال	۱۳	۲۶	۸۶
	>۲۰ سال	۷	۱۴	۱۰۰
	جمع	۵۰	۱۰۰	-
سابقه کشت و تولید گیاهان دارویی	عدم سابقه	۵۰	۱۰۰	۱۰۰
	۱-۳ سال	-	-	-
	۴-۱۰ سال	-	-	-
	۱۱-۱۵ سال	-	-	-
	>۱۵ سال	-	-	-
	جمع	۵۰	۱۰۰	-

ب) یافته‌های تحلیلی

با توجه به نتایج (جدول ۳) می‌توان این‌گونه استنباط نمود که میزان تمایل افراد به عضویت در شرکت‌های تعاونی با شغل اصلی افراد و میزان رضایت‌مندی از عضویت در شرکت‌های تعاونی موجود، مشکلات عمده تولید گیاهان دارویی، آشنایی افراد با وظایف و عملکردهای شرکت تعاونی، رابطه معنی‌دار

نداشته و بین سن کشاورزان ($P < 0.01$)، میزان تحصیلات افراد ($P < 0.01$)، میزان زمین زراعی در تملیک ($P < 0.01$)، نوع محصول زراعی تولیدی ($P < 0.05$)، سابقه عضویت در شرکت‌های تعاونی موجود ($P < 0.01$)، سابقه تولید گیاهان دارویی ($P < 0.01$) و تمایل به عضویت در شرکت تعاونی رابطه معنی‌دار وجود دارد (جدول ۳).

جدول ۳- نتایج مربوط به رابطه بین عوامل مختلف و میزان تمایل افراد به عضویت در شرکت تعاونی

ردیف	فرضیات تحقیق	r	P-value
۱	رابطه بین سن کشاورزان و میزان تمایل به عضویت در شرکت‌های تعاونی	۰/۰۱۶۲	۰/۰۰۴**
۲	رابطه بین میزان تحصیلات و میزان تمایل به عضویت در شرکت‌های تعاونی	۰/۱۸۲۱	۰/۰۰۵**
۳	رابطه بین میزان زمین زراعی افراد و میزان تمایل به عضویت در شرکت‌های تعاونی	۰/۲۸۷	۰/۰۰۲**
۴	رابطه بین نوع محصول زراعی تولیدی افراد و میزان تمایل به عضویت در شرکت‌های تعاونی	۰/۳۳	۰/۰۳۶*
۵	رابطه بین شغل اصلی افراد و میزان تمایل به عضویت در شرکت‌های تعاونی	۰/۸۸۷	۰/۵۲۱ ^{ns}
۶	رابطه بین مشکل اصلی تولید گیاهان دارویی و میزان تمایل به عضویت در شرکت‌های تعاونی	۰/۱۷۱۲	۰/۱۷۱ ^{ns}
۷	رابطه بین سابقه عضویت و میزان تمایل به عضویت در شرکت‌های تعاونی	۰/۲۸۷	۰/۰۰۴**
۸	رابطه بین میزان آشنایی با وظایف و عملکرد شرکت تعاونی‌ها و میزان تمایل به عضویت در شرکت‌های تعاونی	۰/۳۸	۰/۱۴۱ ^{ns}
۹	رابطه بین میزان رضایت‌مندی از عضویت در شرکت تعاونی‌های موجود و میزان تمایل به عضویت در شرکت‌های تعاونی	۰/۶۶۸	۰/۷۱۱ ^{ns}
۱۰	رابطه بین سابقه کشت گیاهان دارویی و تمایل به عضویت در شرکت تعاونی	۰/۲۷۱	۰/۰۰۲**

** سطح معنی‌داری ۱ درصد، * سطح معنی‌داری ۵ درصد و ns: عدم معنی‌داری.

نبود آگاهی آنان و عدم توانایی در شرکت و پیگیری اعمال تعاونی‌ها مربوط می‌باشد که با نتایج استینهوف (۳۰) همخوانی دارد. میزان افراد باسواد در بخش یانه‌سر، مردان ۶۶ درصد و زنان ۵۶ درصد بوده است. سطح تحصیلات معیار مناسبی برای سنجش میزان آگاهی افراد از وضعیت موجود و قدرت تحلیل آنهاست. با توجه به نتایج وینر (۳۲) هرچه سطح سواد و علم بالاتر باشد تمایل افراد به دلایلی مثل افزایش قدرت بینش، درک و همچنین آگاهی از اثرات مثبت عضویت در تعاونی بیشتر است. افرادی که دارای املاک و زمین‌های زراعی بیشتری می‌باشند به دلیل انگیزه بیشتر جهت درآمدزایی توسط کشت گیاهان دارویی تمایل بیشتری جهت عضویت در شرکت‌های تعاونی نشان می‌دهند که نتایج بدست آمده با نتایج اسپیلمن و برنارد (۲۹)، باندیرا و همکاران (۵) و دیواکارا (۹) که در تحقیق خود به این نتیجه رسیده بودند که

با توجه به هدف تحقیق که آگاهی از پتانسیل‌های جامعه روستایی منطقه به‌منظور تشکیل یک شرکت تعاونی تولیدکنندگان گیاهان دارویی بوده است، بررسی ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی منطقه به‌ویژه وضعیت کشاورزان با مشاهده و گفتگو با آنها، مسئولان محلی و رؤسای شوراهای روستایی در سطح ۱۰ روستای بخش یانه‌سر صورت گرفته که بر اساس آن مشخص گردید (جدول ۲). ۵۴ درصد از افرادی که تمایل به عضویت در شرکت‌های تعاونی گیاهان دارویی دارند میانسال بوده و بین ۳۰-۵۰ سال سن دارند و از نیروی شاغل و فعال منطقه محسوب می‌شوند که نظرات و آرای این افراد می‌تواند معیار مهمی در نتیجه‌گیری تحقیق حاضر باشد. علت عدم رغبت جوانان به عضویت در شرکت‌های تعاونی را می‌توان به دلایل مختلف از جمله نبود انگیزه، آگاهی و تجربه نسبت داد و همچنین در مورد افراد مسن این موضوع به

کشاورزان با سطح درآمد پایین نسبت به کشاورزانی که از درآمد متوسط و بالایی برخوردارند، انگیزه کمتری جهت عضویت در شرکت‌های تعاونی دارند، مطابقت دارد.

با توجه به نتایج بدست آمده، اشخاصی که سابقه عضویت در شرکت‌های تعاونی را دارند به دلیل آگاهی از اهمیت و مزایای عضویت در شرکت‌های تعاونی انگیزه بیشتری برای عضو شدن در تعاونی‌ها را نشان می‌دهند که با نتایج مطالعات کاجتر و همکاران (۷) و دانکن (۱۰) که حاکی از آن بود که تجربه و سابقه در زمینه کار جمعی، یکی از مهم‌ترین پیشگوکننده‌های ادراک مثبت مردم به تعاون و همکاری می‌باشد، مطابقت دارد.

همچنین، آندرمین (۳) نیز در پژوهش خود نشان داد که عضویت در گروه‌های اجتماعی و داشتن احساس تعلق و پیوستگی به گروه باعث می‌شود افراد ادراک خوبی از تعاون داشته باشند. علاوه بر عوامل فوق‌الذکر، سابقه عضویت در شرکت‌های تعاونی و میزان آشنایی با وظایف و عملکرد شرکت تعاونی‌ها معیارهای مناسبی جهت سنجش زمینه‌های تشکیل شرکت تعاونی می‌باشند. بر اساس بررسی‌های به عمل آمده کشاورزان به دلایلی از جمله عدم آشنایی با انواع گیاهان دارویی قابل کشت و طریقه تولید آنها و عدم اطمینان از درآمد مناسب حاصل از تولید و فروش این گیاهان، تمایلی برای کشت این گیاهان نشان نمی‌دهند. بر اساس اطلاعات حاصل از پرسش‌نامه‌ها هیچ یک از افراد مورد مطالعه تاکنون گیاهان دارویی کشت ننموده‌اند و مشکل اصلی خود را عدم دسترسی به بذور

مرغوب عنوان نموده‌اند و نیز در نتیجه فعالیت‌های اندک ترویجی- آموزشی آشنایی زارعین منطقه با نکات کاشت گیاهان دارویی خیلی کم است. بر اساس اطلاعات حاصل از پرسش‌نامه‌ها و دیگر بررسی‌ها اعضای سایر شرکت تعاونی‌ها رضایت‌مندی قابل قبولی از عضویت خود در شرکت تعاونی‌ها داشته، بنابراین تمایل مثبتی به تشکیل شرکت تعاونی مختص تولیدکنندگان گیاهان دارویی نشان می‌دهند. جهت آشنایی بیشتر افراد با خواص و عواید گیاهان دارویی و ترغیب آنها جهت کشت این گیاهان، ایجاد مراکز آموزشی و ترویجی کشت گیاهان دارویی در روستاها الزامی بوده و همچنین، عرضه بذور مرغوب گیاهان دارویی در سطح مناطق مستعد کشت سبب آشنایی و انگیزه بیشتر افراد شده تا بدین وسیله بتوان افراد بیشتری را جهت کشت تشویق نمود. همچنین، یکی از وظایف نهادهای ذیربط زمینه‌سازی جهت ایجاد یک منبع درآمد جایگزین در هنگامی که زمین‌های افراد تحت کشت قرار می‌گیرد بوده تا بدین وسیله دغدغه روستاییان برای امرار معاش تا زمان برداشت گیاهان دارویی و تبدیل آنها به منابع مالی کاهش یابد زیرا همان گونه که مشخص شده است یکی از مهم‌ترین دلایل مقاومت افراد به کشت گیاهان دارویی نبود منبع درآمد جایگزین از قبیل تسهیلات برای پرورش دام و از این قبیل می‌باشد.

با توجه به مناسب بودن اراضی منطقه و نیز اقلیم مناسب منطقه هزار جریب و بررسی‌های به عمل آمده در زمینه وفور انواع گیاهان دارویی قابل کشت در منطقه و نیز

نیز کاسته شود. بنابراین، متولیان و برنامه‌ریزان امر با توجه به نتایج چنین تحقیقاتی می‌توانند با چشمی باز و شناخت کافی، به کمک زارعین منطقه و مسئولان محلی، به تشکیل یک نهاد مهم و مؤثر جهت کارآفرینی همت گمارند تا از هزینه‌های بدون بازده پرهیز گردد.

تمایل کشاورزان به تشکیل شرکت تعاونی‌های تولیدکنندگان گیاهان دارویی، می‌توان به وضعیت تولید گیاهان دارویی در منطقه امیدوار بود تا علاوه بر کارآفرینی و کسب درآمد، از فشار بر عرصه‌های طبیعی که سبب انقراض برخی گونه‌های دارویی نادر می‌گردد،

منابع

1. Ahmadpour Dariani, M. and M. Moghimi. 2002. The role of entrepreneurship education in improving knowledge of small business owners. *Journal of Tadbir*, 27: 66-74. (In Persian)
2. Amini, A. and R. Safari Shali. 2003. Evaluating the impact of training on the success of the poultry cooperatives. *Science and Technology of Agriculture and Natural Resources*, 6: 17-28. (In Persian)
3. Anderman, L.H. 2000. Classroom goal orientation, school belonging and social goals as predictors of students, positive and negative affect following the transudation to middle school. *Journal of Research and Development in Education*, 32: 89-103.
4. Azkia, M. 2004. Intermediate analysis and theory of operation systems and processes with emphasis on rural community. *Proceedings of the first Conference of Agricultural Systems in Operation*. 113- 118 pp. Tehran, Ministry of Agriculture. (In Persian)
5. Bandiera, O., I. Barankay and I. Rasul. 2005. Cooperation in collective action. *Economic of Transition*, 13: 473-498.
6. Bijani, M. and G. Khadempour. 2010. Identify governmental activities are transferred to the cooperative sector in the province. *Journal of Cooperatives*, 202: 69-84. (In Persian)
7. Cachter, S., B. Herrmann and C. Thoni. 2004. Trust, voluntary cooperation, and socio-economic background: Survey and experimental evidence. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 55: 505-531.
8. Davies, K. and S. Burt. 2007. Consumer Co-operatives and Retail Internationalization: Problems and Prospects. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 35: 156-177.
9. Diwakara, H. 2006. Determinants of trust and cooperation: Case study of self-managed tubewell organizations in north Gujarat, India. *International Journal of Rural Management*, 2: 167-188.
10. Duncan, L.E. 2000. Motivation for collective action: Group consciousness as mediator of personality, life experiences, and women's rights activism. *Political Psychology*, 20: 611-613.
11. Ejtahadi, M. 2007. Social capital. *Bulletin Humanities*, 53: 405-416. (In Persian)
12. Fafchamps, M. and B. Minten. 2000. Returns to social network capital among traders. Paper Presented at the 2000 Allied Social Sciences Association Meetings, New York, 2: 111-142.

13. Karami. A. and K. Rezaei Moghadam. 2006. Effects of agricultural production cooperatives in the production process. *Economy - Agriculture and Development*. 19:1-30. (In Persian)
14. Lahsaei Zade, A. 2010. Rural management in Iran contemporary. *Journal of Cooperatives*. 20: 49-67. (In Persian)
15. Mills, C. 2002. Distribution and what it means to be a co-operative, *Journal of Co-operative Studies*, 34: 81-173.
16. Mirbagheri, A. 2006. Social and cultural factors affecting rural women tend to participate in microcredit fund. M.Sc. Thesis, Teacher Training University. Iran, 30: 64-52. (In Persian)
17. Mousaei, M. and A. Aliahmadi. 2004. Evaluation of the success factors of the social dimensions and housing cooperatives. *Journal of Cooperatives*. 20: 64- 72.
18. Naderi Khorshidi, A. 1994. Determinants of successful production cooperatives, Case study: Mazandaran region. M.Sc. Thesis. of Government Management, Tarbiat Modarres University, 89 pp. (In Persian)
19. Namegh, P. 2008. Cooperatives management. Hastan Publishing. 19-28 pp. (In Persian)
20. Nasimi, A. 2002. Course of the evolution of cooperatives and farmers reform. Central Organization of Rural Cooperatives. 15: 88-94. (In Persian)
21. Nekoienaeeni, A. 2006. Analysis of the factors influencing success of rural cooperatives. M.Sc. Dissertation, University of Razi. Iran. 157 pp. (In Persian)
22. Onyeiwu, S. and R. Jones. 2003. An institutionalism perception of cooperative behavior. *Journal of Socio-Economics*, 32: 233-248.
23. Pestoff, V. 1999. The future of consumer cooperatives in post - industrial societies? *Journal of Cooperative Studies*, 32: 319-208.
24. Promotion office of Jihad-e-Keshavarzi, 2008. Medicinal plants project of Hezarjarib region of Behshahr, Mazandaran Agriculture Organization Press. 76 pp. (In Persian)
25. Rahmani, J. 2007. Investment ways to attract people's participation in cooperation projects in order to encourage people to save invest and improve their income according to the general policies of principle 44 of the constitution. Reported the Research Project. The Ministry of Cooperatives, Cooperative Office in Qom Township. 22: 205- 231. (In Persian)
26. Salarzadeh, N. 2002. Factors associated with the success of the Cooperative Bank. *Journal of Social Sciences*, 13: 13-18. (In Persian)
27. Sarmad, Z., A. Bazargan, E. Hejazi. 2013. Research methods in behavior science. Agah Press., 405 pp. (In Persian)
28. Shokri, M., M.A. Bahmanyar and M.R. Tatian. 2003. An ecological investigation of vegetation covers in estival rangelands of Hezarjarib (Behshahr). *Iranian Journal of Natural Resources*, 56: 131-142. (In Persian)
29. Spielman, D.J. and T. Bernard. 2009. Reaching the rural poor through rural producer organization? *Food Policy*, 34: 60-69.
30. Steinhoff, D. 2008. The Changing Face of Member Participation, *CCIJ News*, 55: 1-11.
31. Taghavi, N. 2004. Success factors of agricultural production cooperatives in East. Azarbyjan. *Journal of Cooperatives*, 37: 37-42. (In Persian)
32. Wiener, B. 2006. An attribution theory of achievement motivation and emotion, psychological review. *Journal of Cooperative*, 35: 128-132.

Assess the Willingness of Villagers to Medicinal Plants Cooperative for Entrepreneurship in the Hezarjarib Area, Behshahr

Mohammadreza Tatian¹, Reza Tamartash² and Jaber Ghorbanalinejad²

1 and 3- Assistant Professor and M.Sc. Student, Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University

2- Assistant Professor, Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University

(Corresponding author: reza_tamartash@yahoo.com)

Received: January 18, 2014

Accepted: January 14, 2015

Abstract

Cooperative company is an economic social organization that formed for gatherings of the people freely and voluntarily, in order to create jobs in specific fields to achieve the common goals of the members. Cooperation will banish trafficking and exploitation of persons and its main objective is entrepreneurship, collection of human and moral values with economic objectives. In the field of medicinal plants in the Hezarjarib Region of Behshahr has started some works in about 10 acres that need to more support from relevant institutions. This study was designed to measure the formation of medicinal plants cooperative in Behshahr (Yanesar section) to entrepreneurship and new job opportunities. 10 villages randomly (Using a random number table) were selected among the 33 villages, and five land owners were selected in each village randomly to complete the questionnaire. This study level was nominal scale and Goodman's correlation test was used to evaluate variables. The results showed that the people wanting to join the cooperatives had no significant correlation with production problems, the people jobs and their satisfaction familiarity but was significant about farmers' age, educational level, and land ownership, kind of crop production, history of medicinal plants production and cooperative membership history. However, the farmers don't tend to the medicinal plants cultivation because of unfamiliarity of medicinal plants kinds for cultivate and production, lack of confidence and satisfaction of good income from production and sale of these plants.

Keywords: Tend to Cooperative, Entrepreneur, Medicinal Plants, Hezarjarib Behshahr